

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองและการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีของผู้ติดยาเสพติด คลินิกยาเสพติด ศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร” ในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้ศึกษาได้กำหนดวิธีการศึกษาดังนี้

วิธีการศึกษา

1. การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) โดยผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลทางเอกสารทางวิชาการ หนังสือ วิทยานิพนธ์ ผลงานวิจัย รวมทั้งเอกสารอิเล็กทรอนิกส์
2. การศึกษาจากข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ติดยาเสพติดในคลินิกยาเสพติด ศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการรักษาด้วยยาเมทาโดนในคลินิกยาเสพติด ศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักอนามัย จำนวน 16 แห่งในปีงบประมาณ 2550 จำนวนประชากรเท่ากับ 685 ราย (สำนักอนามัยกรุงเทพมหานคร, กองป้องกันและบำบัดการติดยาเสพติด, 2550) โดยทำการเก็บข้อมูลในระหว่างเดือนพฤษภาคม 2551 ถึง มิถุนายน 2551

1. กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คำนวณได้จากสูตรของยามาเน่ (Yamane) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

- แทนค่า n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ
 N = ขนาดประชากร ในที่นี้เท่ากับ 685 ราย
 e = ขนาดความคลาดเคลื่อน เท่ากับ 0.05

คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยแทนค่าลงในสูตรได้

$$n = \frac{685}{1 + 685 (.05)^2} = 253$$

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จะใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 253 ราย

2. เมื่อได้จำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 253 รายแล้ว จากนั้นแบ่งสัดส่วนของจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จะเก็บในแต่ละคลินิกยาเสพติด ศูนย์บริการสาธารณสุข ดังแสดงในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1

จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามคลินิกยาเสพติด
ศูนย์บริการสาธารณสุข

ศูนย์บริการสาธารณสุข	จำนวนประชากร (ราย)	จำนวนตัวอย่างที่ต้องการ (ราย)
ศูนย์บริการสาธารณสุข 3	76	28
ศูนย์บริการสาธารณสุข 4	34	13
ศูนย์บริการสาธารณสุข 7	88	32
ศูนย์บริการสาธารณสุข 9	24	9
ศูนย์บริการสาธารณสุข 16	30	11
ศูนย์บริการสาธารณสุข 19	26	10
ศูนย์บริการสาธารณสุข 22	46	17
ศูนย์บริการสาธารณสุข 23	47	17
ศูนย์บริการสาธารณสุข 24	10	4
ศูนย์บริการสาธารณสุข 29	93	34
ศูนย์บริการสาธารณสุข 31	37	14
ศูนย์บริการสาธารณสุข 40	90	33
ศูนย์บริการสาธารณสุข 41	45	17
ศูนย์บริการสาธารณสุข 43	9	3
ศูนย์บริการสาธารณสุข 48	7	3
ศูนย์บริการสาธารณสุข 51	23	8
รวม	685	253

3. เมื่อคำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างและสัดส่วนในการเก็บข้อมูลในแต่ละคลินิก ยาเสพติด ศูนย์บริการสาธารณสุขแล้ว การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เฉพาะผู้ป่วยยาเสพติดที่เข้ารับการรักษาด้วยยาเมทาโดนในแต่ละคลินิกยาเสพติด ศูนย์บริการสาธารณสุข

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎีต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และข้อมูลที่ต้องการศึกษา แบ่งเนื้อหาหลักเป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ติดยาเสพติด จำนวน 17 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ประวัติการใช้ยาเสพติด ประวัติการบำบัดรักษา ยาเสพติดและเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ คนในครอบครัว เพื่อนสนิทและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ลักษณะคำถามเป็นปลายปิดและปลายเปิด

ส่วนที่ 2 การได้รับการสนับสนุนทางสังคมด้านต่างๆ จากเครือข่าย ได้แก่ ครอบครัว เพื่อนและเจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุข ลักษณะคำถามเป็นตัวเลือก ซึ่งตัวเลือกที่ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกให้คะแนน 1 คะแนน ถ้าไม่เลือกให้คะแนน 0 คะแนน และมีข้อคำถามปลายเปิดให้ผู้ตอบแบบสอบถามระบุความช่วยเหลืออื่นๆ ที่ได้รับ

สำหรับการแบ่งระดับการได้รับการสนับสนุนทางสังคม จากครอบครัว เพื่อน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข รวมทั้งในภาพรวมทั้ง 3 เครือข่าย โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ Percentile ดังนี้

1. ระดับต่ำ คือ คะแนน Percentile ระหว่าง 0 ถึง 33.33
2. ระดับปานกลาง คือ คะแนน Percentile ระหว่าง 33.34 ถึง 66.66
3. ระดับสูง คือ คะแนน Percentile ระหว่าง 66.67 ถึง 100

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง จำนวน 18 ข้อ เป็นข้อคำถามปลายเปิด ซึ่งมีทั้งการปฏิบัติตนทั้งทางบวกและลบ โดยแบ่งคำตอบเป็น 4 ช่วง ดังนี้

ไม่เคยปฏิบัติ หมายถึง ไม่เคยกระทำหรือมีพฤติกรรมดังที่ระบุไว้

น้อย หมายถึง มีการกระทำหรือมีพฤติกรรมดังที่ระบุไว้ สัปดาห์ละ 1-2 วัน

บางครั้ง หมายถึง มีการกระทำหรือมีพฤติกรรมดังที่ระบุไว้ สัปดาห์ละ 3-4 วัน

เป็นประจำ หมายถึง มีการกระทำหรือมีพฤติกรรมดังที่ระบุไว้ สัปดาห์ละ 5-7 วัน

เกณฑ์ในการให้คะแนน

- ข้อคำถามด้านบวก ผู้ศึกษาได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้
 - ไม่เคยปฏิบัติ ได้ 0 คะแนน
 - น้อย ได้ 1 คะแนน
 - บางครั้ง ได้ 2 คะแนน
 - เป็นประจำ ได้ 3 คะแนน
- ข้อคำถามด้านลบ ผู้ศึกษาได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้
 - ไม่เคยปฏิบัติ ได้ 3 คะแนน
 - น้อย ได้ 2 คะแนน
 - บางครั้ง ได้ 1 คะแนน
 - เป็นประจำ ได้ 0 คะแนน

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมกำบังตนเองต่อการติดเชื้อเอดส์ จำนวน 18 ข้อ เป็นข้อคำถามปลายปิด ซึ่งมีทั้งการปฏิบัติตนทั้งทางบวกและลบ กำหนดให้ผู้ตอบเลือกคำตอบ “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” ดังนี้

- ข้อคำถามด้านบวก ผู้ศึกษาได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้
 - ใช่ ได้ 1 คะแนน
 - ไม่ใช่ ได้ 0 คะแนน
- ข้อคำถามด้านลบ ผู้ศึกษาได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้
 - ใช่ ได้ 0 คะแนน
 - ไม่ใช่ ได้ 1 คะแนน

ในส่วนข้อคำถามปลายเปิดจะให้ผู้ตอบเขียนข้อคิดเห็นเพิ่มเติมวิธีการป้องกันติดเชื้อเอดส์

การทดสอบแบบสอบถาม

ก่อนการปฏิบัติในภาคสนามเพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการวิทยานิพนธ์ เพื่อปรับปรุงแก้ไข ให้แบบสอบถามมีความเป็นมาตรฐาน เพื่อครอบคลุมความถูกต้องในด้านเนื้อหา (Content Validity) และนำไปทดลองเก็บข้อมูล (Pre-test) กับผู้ติดยาเสพติดใน คลินิกบำบัดยาเสพติด 1

วัดธาตุทอง และคลินิกบำบัดยาเสพติด 2 ลาดพร้าว กองป้องกันและบำบัดการติดยาเสพติด สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 ราย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) ในส่วนของพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง โดยวิธี Cronbach's Alpha Coefficient เมื่อนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์แล้ว พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.67 ได้นำมาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญแล้ว มีการปรับแก้ไขข้อคำถามบางข้อ แล้วจึงนำไปใช้เป็นแบบสอบถามที่พร้อมในการเก็บข้อมูลต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนและวิธีการตามลำดับดังนี้

1. ดำเนินการขออนุมัติทำวิจัยในคนจากคณะกรรมการพิจารณาและควบคุมการวิจัยในคน กรุงเทพมหานคร
2. ประสานงานกับทุกคลินิกยาเสพติด ศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักอนามัย เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างทราบถึงวัตถุประสงค์ประโยชน์ในการศึกษา และสิทธิของกลุ่มตัวอย่าง
3. นำแบบสอบถามแจกและเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง โดยเก็บรวบรวมแบบสอบถามได้จำนวน 253 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100.0
4. ตรวจสอบความครบถ้วน ถูกต้อง ความสมบูรณ์ของข้อมูลจากแบบสอบถาม
5. นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบแล้วมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์เพื่ออภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานประกอบด้วย

1. การหาค่าร้อยละ (Percentage) ของคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคม พฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองและพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์
2. การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ของคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองและพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ ดังต่อไปนี้

2.1 การแบ่งกลุ่มระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง ใช้สูตรการแบ่งดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{แทนค่าได้ดังนี้} \quad \frac{3 - 0}{3} = 1$$

เมื่อได้ช่วงคะแนนแล้วจึงแบ่งระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง เป็น 3 ระดับ ได้แก่

0.00-1.00 คะแนน หมายถึง มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองระดับต่ำ คือมีการปฏิบัติน้อย

1.01-2.00 คะแนน หมายถึง มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองระดับปานกลาง คือมีการปฏิบัติบ้างไม่ปฏิบัติบ้าง

2.01-3.00 คะแนน หมายถึง มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองระดับสูง คือมีการปฏิบัติเป็นประจำ

2.2 การแบ่งกลุ่มระดับพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี ใช้ค่าเฉลี่ยมาเป็นตัวแบ่งระดับ โดยนำผลรวมของคะแนนที่ได้หารด้วยจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เมื่อได้ค่าเฉลี่ยแล้วจึงแบ่งระดับพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีเป็น 2 ระดับ ได้แก่

ระดับสูง คือ มีคะแนนตั้งแต่ค่าเฉลี่ยขึ้นไป แปลว่ามีพฤติกรรมในการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีในระดับสูง

ระดับต่ำ คือ มีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย แปลว่ามีพฤติกรรมในการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีในระดับต่ำ

3. การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้สถิติ ได้แก่

3.1 ค่าไคสแควร์ (Chi-Square) หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี และความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ 0.01

3.2 การหาความสัมพันธ์แบบตารางไขว้ (Crosstab) ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง และความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง

4. ข้อมูลที่ได้จากข้อเสนอแนะเป็นคำถามปลายเปิด ใช้วิธีเรียงลำดับจำนวนความถี่น้อยของความเห็นและจัดกลุ่มให้อยู่ในประเภทเดียวกัน

การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลผลการศึกษา ผู้ศึกษานำเสนอข้อมูลที่ได้ในรูปแบบตารางข้อมูลและอธิบายเชิงพรรณนา